POLITIKEN, 31. december 1979
1:4

POLITIKENS KRONIK MANDAG 31. DECEMBER 1979

Tale ved et nyt årti

Af DAN TURÈLL

Hvor vi skal hen, vil hen, kommer hen, ved vi mindre end nogen sinde, hverken yogier, politikere eller astrologer. Dan Turèll holder på årets sidste dag en tale, der former sig som et tilbageblik over 70ernes årti.

SKULLE MAN kort karaktisere 70'ernes Danmark under én rubrik — der naturligvis måtte blive så summarisk og unuanceret som rubrikker som oftest bliver — måtte det blive som:

TERAPIENS ÅRTI.

Tidsrummet førte til og bestod af én lang bedøvende monoton messen fra alle kredse af befolkningen om netop *deres* ufattelige problemer. Diskrimination blev et af 70'ernes største massefænomener. Bevares, jøder og negre havde prøvet det før — men nu var diskriminationen tilgængelig for enhver, og så tilmed i et af Verdens rigeste lande! Man greb den, man tog den til sig, og det krævede yderligere store doser af terapi.

Værst var det naturligvis på kærligheds- og køns-livets område, der hele årtiet igennem var i uafbrudt focus. Hele vejen op igennem 70'erne hylede kvinderne for at få mændene til at forstå, at man godt kunne være både intelligent og interessant selv om man havde et hul mellem benene. Bøsserne skreg at man sagtens kunne være begge dele, og oven i købet mere ægte mand! selv om man *ikke* havde lyst til at komme ind i sådan et hul. De lesbiske på deres side hylede, at det var fuldt rimeligt — og endda sandt revolutionært! — ikke at kunne få huller nok i én seng.

Folk skreg og hylede og beklagede sig som aldrig før, så ældre medborgere og udlændinge på besøg blev rent ud forskrækkede. Jammer og klynk steg frem af hver eneste menneskelige bevidstheds-kloak. Hver lille pinsel — og specielt da i underlivet og dets nærmeste omegn — måtte ubarmhjertigt frem. Skulle man tro de skriftlige vidnesbyrd har aldrig så mange knaldet så meget for så få orgasmer.

70'ERNE var således i en vis forstand Grædekonernes Årti, men det var ikke *rigtige* grædekoner af den gammeldags professionelle slags, der — ifølge alle historiske kilder — lagde kræfterne i så det péb. Det var stort sét astmatiske og apatiske småklynk, båret af en halvdårlig samvittighed og en helhul alvor. Derfor gav de ingen befrielse, ingen rensning, men endnu en gang forøget behov for terapi: Gruppemøder, basiscirkler, diskussions-ølejre, adfærds-seminarier.

Men ingen grædekoner, selv

POLITIKEN, 31. december 1979
2:4

ikke slette, uden en form for død. Liget i 70'erne var 60'ernes åbenhed, den ikke private men personlige åbenhed *over for andre*. Liget var 60'ernes måske fornuftsløse, men dog livsbekræftende tillid der gjorde man lyttede til andre, ofte endda dem der syntes én fjernest. 70'ernes svar var at kværne hvem som helst alle sine ofte særdeles uinteressante, undertiden unægteligt underholdende personlige problemer i bolden.

I 60'erne satte man både i vandet og tog chancen. I 70'erne trak man dem op på land, fordi man blev bange for hvad der kunne ske, bange for at miste dem. Både blev dyrere og dyrere, billedligt talt, og man véd jo aldrig med det dér dybe, dybe vand!

Til gengæld for åbenhed, nysgerrighed og lyst til eksperimenter fik Danmark for alvor en ny kultur i 70'erne, den store trøstpræmie: Gastronomien. Aldrig har der været skrevet og talt så meget om mad i dette land, aldrig har der været så megen opmærksomhed og så megen koncentration om tallerkenens indhold og hvad skal vinen hedde. Gastronomien var formentlig *også* sex-trøst. Da underlivet svigtede trådte maven i funktion, og man gik direkte fra 60'ernes vilde krav om kærlighed til 70'ernes milde begær efter velstegte kalvebrisler i den *helt* specielle flødepeberrods-sauce.

II

NEDTUREN i hvad man kunne kalde den fælles bevidsthed havde selvfølgelig sine gode grunde. Også politisk og samfundsmæssigt var 70'erne en nedtur.

Erhvervs- og industri-sektoren blev rystet af skandale efter skandale: Boss of Scandinavia-krakket, Mogens Glistrup-sagen og den endnu uafklarede Bonde Nielsen-affære er blot tre af eksemplerne. Og den eneste fysiske fornyelse i dansk politik svarede til sådanne tider, for så vidt som den bestod i en samling lallende styrvoltpartier uden hverken fornuft eller følelse for andet end kolde kontanter og blanke biler. Fremskridtspartiet er naturligvis det mest oplagte eksempel, men næppe synderligt værre (om større) end Centrum-Demokraterne og Kristeligt Folkeparti.

Venstre del af Folketinget undergik færre ændringer end højre. Socialdemokratiet fortsatte sin sikre og stabile borgerliggørelse, og de små partier blev — som venstrefløjen som helhed — præget af den store ændring i sine medlemmers adfærd. 60'ernes aktivister blev 70'ernes passivister: De gik fra de gamle spontane aktioner over til det ny årtis evigt kværnende ideologisk-teoretiske uglegylps-mareridt. Følgen blev bl.a. det pædagogiske bongopatte- og kystbane-socialistsprog der nu til al lykke omsider synes selvdødt — hvis De altså lissom på én eller anden måde er bevidstgjort nok til at forstå hvad jeg mener. Venstrefløjens åbenlyse talentløshed (Preben Wilhjelm var et enkelt opmuntrende mod-eksempel) gav naturligvis reaktionen yderligere vind i sejlene.

I denne udvikling støttedes de venstreorienterede bravt af

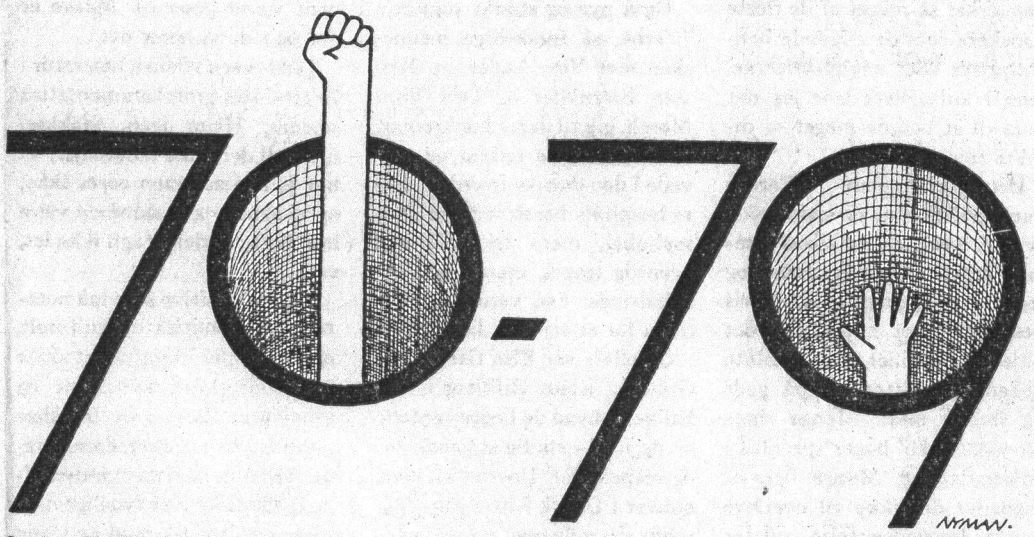

Også politisk og samfundsmæssigt var 70erne en nedtur — Tegning af Peder Nvman

POLITIKEN, 31. december 1979
3:4

akademismen og universiteterne, der næppe nogensinde siden Holberg har været mere latterlige end i netop disse år, da man end ikke kunne læse en folkevise eller en strikketøjs-opskrift uden at benytte Karl Marx, Kapitallogikken og Produkt-Udviklingens Profit-Maximering som udgangspunkt. 'Forskning for folket!' lød som oftest slogan'et for disse lige så uskyldige som unyttige udskejelser, og folket lo. Folket havde ikke mange andre muligheder.

Og dog: Indenrigspolitisk skal man ikke oversé, at bag om alle jargon'er og klichéer kom en stor del af de virkelige nybrydende politiske initiativer i 70'erne fra tværpolitiske grupper. 70'ernes egentligste nye politik blev ført ikke i Folketinget, men i folket. Den gav sig udslag i økologiske grupper, energiforskning, forbruger-sammenslutninger, A-kraft-modstand, beboer-foreninger, opsøgende teater, aktivitets-centre. Denne ny-aktivisme på lokalplan var stor og splittet og er endnu svær at gøre op — men så energisk som nogen sinde siden Kampagnen mod Atomvåben i 60'erne. De mange lokale 'huse', hvoriblandt kvindehusene, står som ét konkret resultat for de sundere og sejere dele af 70'ernes folkelige bevægelser.

Det skal her registreres for en ordens skyld, at også det religiøse liv blev en smule ændret i årtiet. Tidligere næsten uopdyrkede trossamfund, fra Krishna-folkene til Guru Maharajjisterne, fra Naharayanda'erne til Tongil'erne, fra tibetanerbuddhisterne til skandalesekten Scientology (og talløse andre) er kommet, og flere for at blive. Forhåbentlig får disse bevægelsers vandring i landet en dag deres egen skildring. Det er et stykke aktuel bevidsthedshistorie.

III

UDENRIGSPOLITISK skete der, sét fra Danmark, kun én afgørende ting: vort medlemskab af EF. Måske blev det ikke bemærket så meget af de fleste danskere som de stigende benzin-priser eller energi-kriserne, men i kulturlivet tror jeg det kom til at betyde meget — direkte som indirekte.

Betragter man 70'ernes danske litteratur er visse tråde synligt lysende i et ellers sammenfiltret garnnøgle. Først og fremmest tegner naturligvis bestsellerne et billede, og det billede forestiller den såkaldte bekendelses-litteratur på godt og (mest) ondt. Mange ringe 'konspolitiske' bøger spredtes i enorme oplag. Mange ligegyldigheder der ikke vil overleve næste bognedsættelse solgtes på pinagtigt privatistisk posekikkeri. Og mange gode — ja, fantastiske! — bøger fra samme periode blev lovprist, men ikke videre læst.

Ud over disse sager var mange af hoved-temaerne i de salgssom virknings-mæssigt 'store bøger' en art reprise: om ikke genbrug, så dog genopdagelse. Ebbe Kløvedal Reichs Grundtvig, Thorkild Hansens Hamsun, Sven Holms Struensee kunne på hver sin måde stå som eksemplar på disse nyopgravede Guldhorn. Tilbage til 'Rødderne', som en TV-serie for få år siden hed. Den handlede godtnok om amerikanske negre, men danskerne syntes at komme til samme resultat: Man må finde ud af hvor man kommer fra.

Også nye og stærke digtere i 70'erne, så forskellige mennesker som Vita Andersen, Kristen Bjørnkjær og Dea Trier Mørch, gik til deres konkrete og følelsesmæssige rødder og gravede i den danske hverdag. Mere hospitals-beretning end himmeljubel, mere tristesse end egentlig tragik, mere viceværterindringer end verdens-opfattelse, for at sige det lidt flabet.

Og ellers var Elsa Gress Elsa Gress og Klaus Rifbjerg Klaus Rifbjerg, hvad de begge ventede — og fik — stadig stigende ros og respekt for. I øvrigt spillede enhver i Dansk Litteraturs Varehus sin rolle med samme pålidelige præcision som Ghita Nørby og Ove Sprogøe, og anmelderne fortsatte planmæssigt med at anmelde dem.

Måske var det ikke mindst karakteristisk for epoken, i et filosofisk snarere end et lyrisk perspektiv, at en bemærkelsesværdig samling af tredjerangs udsalgs-klichéer og salvelsesfulde selvfølgeligheder under navnet 'Oprør fra Midten' en overgang kunne konkurrere i salgstal med Suzanne Brøgger. Vattede visioner, bøvede banaliteter og uforpligtende utopier — uden hverken poesiens præcision eller politikkens praksis — det var næsten 70'ernes Danmark i en nøddeskal, hvis vi skal være lidt hårde ved os selv.

Det har vi forøvrigt kun sjældent været gode til. Måske er det på tide vi lærer det.

Tendensen i dansk litteratur i 70'erne kan groft sammenfattes således: Hjem igen, makker, hjem til den lune håndbajer. Vi har jo alle sammen *vores* ikke, og vi skal jo alle sammen være her, ikke, og det er sgu ikke let, vel?

På den positive side må noteres, både politisk og kulturelt, at to grupper i samfundet skrev som aldrig før: kvinderne og arbejderne. Som i de folkelige politiske bevægelser dominerede *bredden*, men de nyindvundne landområder er tydelige nok. Flere og flere fik mod og trang til at formulere sig, bevidst-

POLITIKEN, 31. december 1979
4:4

heds-dannelsen blev domokratiseret, for at sige det på moderne, og det kan *kun* være til gavn for alle. Der gik endelig hul på det finkulturelle monopol i 70'ernes litteratur.

IV

NOGET tilsvarende skete der i musikken, og med musikken mener jeg hverdagens musik: pop, rock. Flere og flere deltog, ungdomsklubber indspillede rock-operaer, hveranden skole fik sit rock-band.

Og dansk rock blev dansk-rock, og det er en større forskel end man måske umiddelbart ville tro. Rocken slog for alvor sine danske rødder, fra Skousens og Ingemanns 'Herfra vor vi står' over Røde Mor og Gasolin til Shu-Bi-Dua. Især Shu-Bi-Dua's succes tror jeg er tidstypisk. Vuffeli-vov, storken er en dejlig flyver. Selv om den forlængst er noget nær udryddet.

Vitser til side: Ændringen i danskrock bestod, fra 60'erne til 70'erne, i en *Nær-Ømhed.* Troels Triers Pisserenden, Kim Larsens Christianshavn, Trilles og Benny Holsts og Jan Toftlunds smerter, alle sammen er de tæt på og langt fra drømmeverdenen. Hvis 60'erne var de vindendes årti, dem med skønheden og fantasien, så var 70'erne tabernes. Ni ud af ti sange cirkulerede omkring den nedslidte husmor, den krumbøjede akkord-arbejder, den forladte skilsmisse-m/k, og den elskede gamle kliché om originalen, Gadens Skævert.

Musikken var god i det tiår, men mærkeligt nok endte den alligevel med at vende tilbage. Ret hørt er Kim Larsen og Lone Kellermann, vore to største nye sang-solister i dag, tættere i ånd og tone på Osvald Helmuth og Liva Weel end nogen havde turdet vove at forestille sig for ti år siden. Siger dét ikke noget?

OG HVIS man så lægger det sammen?

Sammenlign f.eks. med hvad der skete i dansk film i samme periode, hvor to tråde gjorde sig dominerende gældende. Den ene var det store klassiker-reproduktions-potpourri (på TV og lærred f.eks. 'Aladdin', 'Fiskerne', 'Hærværk', 'Ludvigsbakke', 'Slægten', 'Rend Mig i Traditionerne'). Den anden var den socialrealistiske ungdomsfilms-jukebox med knallerter og forsigtigt spirende håb: film af typen Måske ku'vi, Måske sku' vi, Måske sku' vi hellere la' vær', Vi er gode nok ja.

Mens Verden udenfor, filmisk sét, svælgede i enten engros isenkram eller kæmpe-katastrofer, stod vi her i Danmark med disse to strømninger, hver for sig umådelig sympatiske og hver for sig meget direkte *danske* — som også det formentlig sidst tilbageværende 70'er-monument for dansk film: Olsen-Banden.

V

LARSEN, Kellermann, Kløvedal, Svante, Vinterbørn, Olsen-Banden — tilsammen tegner de et portræt. Ligesom Volmer-Sørensen lod 70'ernes sidste Cirkus-Revy slutte med, at 'Bakken er Bakken igen', på samme måde kunne 70'ernes kultur-politiske facit blive, at man fik en fornemmelse af at Danmark er Danmark igen.

Og på en måde tror jeg det var nødvendigt.

For at springe tilbage til EF igen, så hang det nok sådan sammen, at i 60'erne havde vi råd, tid og rum, nationalt og kulturelt, til at sé ud. Til Frankrig (som studenterne gjorde), til USA (som rock-folket), til Indien (som yogierne og hippierne). Nu står vi helt anderledes med ryggen mod muren, arbejdsløshedens, depressionens og nedturens mur.

60'erne var internationalistiske. 70'erne blev EF-nationalistiske, og det måtte næsten gøre dem gammeldags nationalistiske, hvilket ikke nødvendigvis betyder national-*chauvinistiske.* Tryk avler modtryk, eller sagt med en formel: Jo mere Fællesmarked, jo mere Folkedans. Frivilligt eller nødtvungent.

Lyder det pessimistisk? Lyder det som om vi ikke fik noget ud af noget i 70'erne?

Det gjorde vi. Vi fik kulegravet en stor del af dagens Danmark, fysisk som følelsesmæssigt. Vi fik revet og kradset godt op i sårene. Vi fik en øget bevidsthed om hvorfra vi er kommet.

Men om hvor vi skal hen, vil hen, kommer hen, véd vi mindre end nogen sinde, hverken yogier, politikere eller astrologer. Vi véd kun den smule vi kan aflæse af vinden: at 80'erne og 80'ernes nye generatoin vil være præget af arbejdsløshed og beton-betingelser, af aggressivitet og desperation selv om den så nok så meget skjules under disco'en.

Punk-musikken er det første varsel om 80'ernes generation.

Så lad mig da slutte disse bemærkninger og betragtninger med at give bolden videre til dem og understrege, at denne artikel — som altid når mennesker har skrevet om fortid og nutid — først af alt tager sigte på *fremtiden:* Disse 80'ere.

Med en gammel dansk digters ord:

Velkommen, nytår, og velkommen her!

DAN TURÈLL